

ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ЯК НЕЛІНІЙНА ДИНАМІЧНА СИСТЕМА

© 2017 СМЕСОВА В. Л.

УДК 330.161:330.3:330.36:316.334.2

Смесова В. Л.

Відтворення економічних інтересів як нелінійна динамічна система

Метою статті є визначення системних характеристик відтворення економічних інтересів акторів, обґрунтування можливості його еволюційного і революційного розвитку, нелінійності його розвитку в динаміці. Обґрунтовано основні характеристики системи відтворення економічних інтересів. Доведено, що у зазначеній системі комплементарно сполучуються стійкість і змінність як вбудовані механізми її розвитку у статичі та динаміці, забезпечення її самоорганізації і самовідновлення, кількісної і якісної трансформації. У статичі превають характеристики стійкості та тяжіння до стабільності, сталості. У динаміці основною характеристикою є змінність системи відтворення економічних інтересів, яка детермінує / реагує на процеси трансформації і розвитку її складових підсистем, потенційних можливостей, уподобань та економічної поведінки акторів (зміни ендогенного середовища), інститутів і інституцій, обмежувачів і стабілізаторів (зміни екзогенного середовища). Запропоновано модель динамічного розвитку системи відтворення економічних інтересів, обґрунтовано фази його еволюційного та революційного розвитку.

Ключові слова: відтворення, економічні інтереси, система, економічна поведінка, економічні прагнення, формування і реалізація економічних інтересів.

Рис.: 2. Бібл.: 10.

Смесова Вікторія Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки, Український державний хіміко-технологічний університет (пр. Гагаріна, 8, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: smesova_vl@ukr.net

УДК 330.161:330.3:330.36:316.334.2

UDC 330.161:330.3:330.36:316.334.2

Смесова В. Л. Воспроизводство экономических интересов как нелинейная динамическая система

Smiesova V. L. Reproduction of Economic Interests as a Nonlinear Dynamical System

Целью статьи является определение системных характеристик воспроизводства экономических интересов акторов, обоснование возможности его эволюционного и революционного развития, нелинейности его развития в динамике. В статье обоснованы основные характеристики системы воспроизводства экономических интересов. Доказано, что в указанной системе комплементарно соединяются устойчивость и изменчивость как встроенные механизмы ее развития в статике и динамике, обеспечения ее самоорганизации и самовосстановления, количественной и качественной трансформации. В статике преобладают характеристики устойчивости и тяготение к стабильности, постоянству. В динамике основной характеристикой является изменчивость системы воспроизводства экономических интересов, которая детерминирует / реагирует на процессы трансформации и развития ее составляющих подсистем, потенциальных возможностей, предпочтений и экономического поведения акторов (изменения эндогенного среды), институтов и учреждений, ограничителей и стабилизаторов (изменения экзогенного среды). Предложена модель динамического развития системы воспроизводства экономических интересов, обоснованы фазы его эволюционного и революционного развития.

The aim of the article is to define the system characteristics of reproduction of economic interests of actors, substantiate the possibility of its evolutionary and revolutionary development and the nonlinearity of its development in dynamics. The article justifies the main characteristics of the system of reproduction of economic interests. It is proved that in this system stability and variability are complementarily combined as integrated mechanisms of its development in statics and dynamics, assurance of its self-organization and self-restoration, quantitative and qualitative transformation. In its static state, there prevail characteristics of steadiness and leaning towards stability and constancy. In the dynamic state, the main characteristic is variability of the system of reproduction of economic interests, which determines / reacts to the processes of transformation and development of its constituent subsystems, potential opportunities, preferences and economic behavior of actors (changes in the endogenous environment), institutions and establishments, constraints and stabilizers (changes in the exogenous environment). The model of dynamic development of the system for reproduction of economic interests is proposed, the phases of its evolutionary and revolutionary development are substantiated.

Ключевые слова: воспроизводство, экономические интересы, система, экономическое поведение, экономические стремления, формирование и реализация экономических интересов.

Keywords: reproduction, economic interests, system, economic behavior, economic aspirations, formation and realization of economic interests.

Рис.: 2. Библ.: 10.

Fig.: 2. Bibl.: 10.

Смесова Вікторія Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки, Український державний хіміко-технологічний університет (пр. Гагаріна, 8, Дніпро, 49005, Україна)

Smiesova Viktoria L. - Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theoretical and Applied Economics, Ukrainian State University of Chemical Technology (8 Haharina Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: smesova_vl@ukr.net

E-mail: smesova_vl@ukr.net

Вступ. В умовах розвитку сучасної економіки важливим завданням є забезпечення економічних інтересів акторів усіх рівнів – від людини (нанорівня), домогосподарств, підприємств (мікрорівня), економічних / соціальних груп, територій, регіонів (мезорівня), національної економіки (макрорівня) і до економічних інтересів світового господарства (мегарівня). Реалізація зазначеного завдання ускладнюється наявними протиріччями в економічних цілях та устремліннях акторів, різновекторністю їх ціннісних установок, що робить неможливим узгодження їх економічних інтересів. Відтворення економічних інтересів як постійне відновлення кругообігу формування і реалізації економічних інтересів акторів, з одного боку, детермінує виникнення економічних прагнень щодо задоволення потреб в економічних і соціальних благах, а з іншого – відображає рівень ефективності реалізації економічних інтересів в отриманих економічних / соціальних результатах.

Економічні інтереси як предмет аналізу економічної науки розглядалися в працях В. Базилевича, А. Скворцова, В. Тарасевича, Н. Чернецової – в контексті визначення їх сутності та змісту, класифікації, форм реалізації, впливу на прискорення суспільного виробництва, їх зв'язку з потребами, мотивами та стимулами [1–4]. Досліджувалися також проблеми узгодження протиріч економічних інтересів на рівнях підприємств, економічних груп, національної і глобальної економіки тощо у працях Е. Ісраїлової, Н. Далевської [5; 6]. Вчені також приділяли увагу аспектам

формування і реалізації економічних інтересів, аналізу стадій їх розвитку (С. Мельник, Н. Рассказова, Н. Чернецова) [7; 8]. Водночас більш глибокий науковий аналіз зазначених процесів не проводився, зокрема, не розглядалося відтворення економічних інтересів, його фази і принципи дії, рівні та елементи, об'єктивні і суб'єктивні основи його постійного відновлення. Відтворення економічних інтересів акторів є складною системою, яка комплементарно сполучує в собі формування економічних прагнень (потенційне) та їх втілення (реальне), елементи стійкості та змінності, ендогенний та екзогенний вплив. Тому необхідно підійти до аналізу зазначеного процесу з точки зору системного та міждисциплінарного підходів, що дозволить охарактеризувати його більш об'єктивно.

Метою статті є визначення системних характеристик відтворення економічних інтересів акторів, обґрунтування можливості його еволюційного та революційного розвитку, нелінійності його розвитку в динаміці.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до принципів системного підходу та методу синергетики відтворення економічних інтересів як безперервне відновлення процесів їх формування і реалізації, на наш погляд, слід розглядати як складну нелінійну динамічну систему. У відтворенні економічних інтересів синтетично поєднуються елементи стійкості та змінності, еволюції і революції, статичності та динамічності, порядку і хаосу, ендо- та екзогенності тощо (рис. 1).

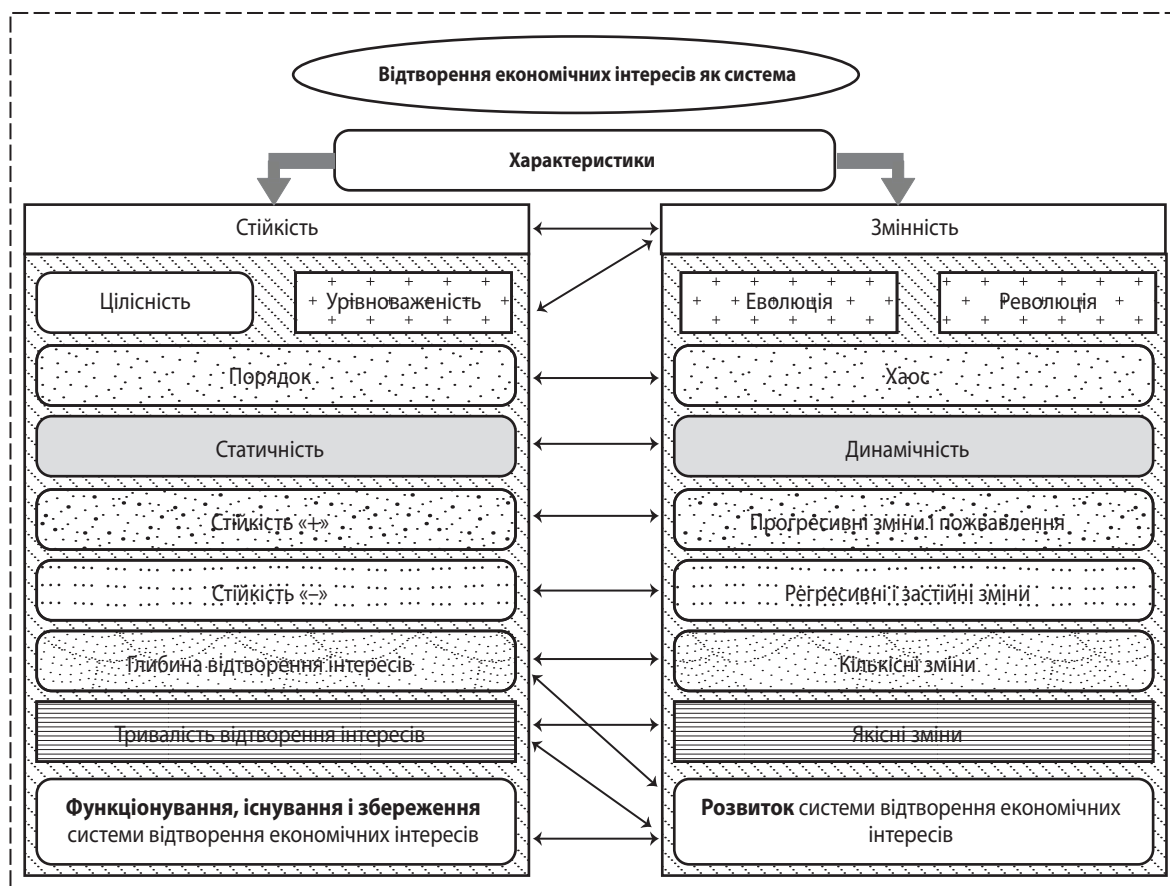

Рис. 1. Основні характеристики системи відтворення економічних інтересів

Стойкість у процесі відтворення економічних інтересів зумовлюється вже самим змістом і природою відтворювального руху – циклічним повторенням, відновленням формування і реалізації економічних інтересів. Тобто за своєю сутністю відтворення економічних інтересів є процесом постійним, незворотним і упорядкованим, оскільки не може перебігати час від часу, рухатися у зворотному напрямку в порядку протікання своїх стадій.

З іншого боку, згідно з висновками Прігожина І., Стенгерса І., родоначальників досліджень у сфері нерівноважної термодинаміки, змістовною характеристикою стійкості в динамічній нелінійній системі є її здатність до повернення або до зберігання і підтримання стаціонарного (збалансованого, поточного) стану [9], що притаманно системі формування, реалізації і подальшого відтворення економічних інтересів. Під таким кутом зору наявність стійкості розкривається, по-перше, у вихідних результатах функціонування зазначеної системи, у можливості підтримання її цілісності, структури, базових елементів, що дозволяє забезпечити подальше функціонування системи, її існування і збереження.

По-друге, йдеться про стійкість у самому кругообігу та русі відтворення економічних інтересів. Коли траєкторія руху системи в процесі кругообігу незначно відрізняється від свого початкового стану або прагне до нього, зазначений рух системи є стабільно стійким. Коли система втрачає свою стійкість і все більше відхиляється від неї, стає нестійкою і знову прагне до отримання стійкості нового роду – це динамічна стійкість. Стійкими (стабільно незмінними) субстанціями відтворення економічних інтересів є: постійність вибору форм, інструментів і методів реалізації економічних інтересів акторами, стійкість масштабів діяльності акторів, сталість досягнутих соціально-економічних показників у національній економіці, стабільність рівня задоволення наявних потреб, тобто непорушність кінцевих параметрів ефективності відтворення економічних інтересів.

Стойкість відтворювальних трансформацій економічних інтересів на макрорівні визначається безперервним підтриманням стабільності економічних відносин, які забезпечують на оптимальному / задовольняючому рівні потреби акторів в економічних і соціальних благах. Основним її важелем і рушійною силою на мікрорівні є імпліцитні й експліцитні прагнення акторів до стійкого задоволення своїх потреб через реалізацію економічних інтересів. Одночасно в процесі відтворення на мікрорівні цілям, інтересам і потребам актора протистоять потреби й інтереси інших акторів, ендо- й екзогенні обмеження та інститути, інші бар'єри, які можуть бути розв'язані тільки шляхом активної взаємодії з економічним середовищем. Стойкість, з одного боку, забезпечує досягнення в процесі відтворення економічних інтересів стану, за якого настає урівноваження взаємодіючих структур, взаємозв'язків і взаємовідносин, що протирічають одне одному. З іншого боку, стійкість є вихідною точкою подальшого руху системи відтворення економічних інтересів від порушеного рівноважного положення до більш високого стійкого порядку.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що стійкість системи відтворення економічних інтересів визначає властивість зазначеної системи щодо збалансування різно-

спрямованих і поліструктурних інтересів акторів та їх інтерацій, а також її здатність до відновлення, конфронтації і подальшого відтворювального руху до рівноважного стану в умовах ендогенних і екзогенних рестрикцій зі збереженням своїх основних параметрів.

Формами прояву стійкого стану відтворення інтересів акторів є стабільний приріст їх доходів (зниження їх витрат), збільшення кількості спожитих економічних благ, підвищення / підтримання високого соціального статусу, стала капіталізація, непохитність ділового іміджу компанії тощо, що може бути охарактеризовано як стійкість зі знаком «+». Водночас опозиційними формами її прояву є незмінність економічної поведінки акторів, укорінення економічних уподобань щодо інвестицій, заощаджень, споживання і несприйняття прогресивних форм реалізації економічних інтересів, непорушність традицій і методів економіко-соціальних взаємодій тощо, які формують застійні тенденції у відтворенні економічних інтересів та не дозволяють перейти йому на якісно новий рівень. Зазначена стійкість – це стійкість зі знаком «-». Залежно від переважання у стійких параметрах системи прогресивних (регресивних) тенденцій, детермінант пожатвлення або застою тощо відбувається атракція (тяжіння) в бік простого, розширеного або звуженого типів відтворення економічних інтересів.

Враховуючи вищевикладене, стійкість відтворення економічних інтересів одночасно може мати стагнаційний і підйомний характер, що характеризує її як дуалістичну властивість системи відтворення інтересів забезпечувати його поступальний розвиток, циклічний рух від одного збалансованого стану до іншого (на більш високому рівні) або навпаки – викликати рецесивні та застійні тенденції в реалізації економічних інтересів і задоволенні потреб акторів.

У той же час стійкість відтворення економічних інтересів пов'язана з такими його якостями, як глибина і тривалість. Глибина відтворення економічних інтересів визначається: ступенем розвитку інтелектуальних і підприємницьких здібностей актора та мірою їх застосування в економічній поведінці, наявністю у нього відповідних знань і навичок, його здатністю виокремити найоптимальніші для подальшого відтворення економічні прагнення; інтенсивністю заглиблення актора у зміст економічних операцій, швидкістю реагування на наявні економічні можливості; силою активності, ініціативності та дієвості акторів щодо задоволення економічних інтересів, адаптабельності до екзогенних та ендогенних коливань.

Тривалість відтворення економічних інтересів характеризується сталістю і незмінністю цілеспрямованої економічної поведінки акторів у довгостроковому періоді, стабільно-фіксованим вибором форми і механізму реалізації економічних інтересів, тривалим часом імплементації (практичної реалізації) економічної діяльності, постійністю схильності актора до певних, конкретно визначених форм економічних операцій. Крім того, тривалість відтворення акторами певних економічних прагнень може бути зумовлена необхідністю задоволення потенційних, майбутніх або життєво важливих економічних інтересів – в отриманні пенсій, інших трансфертів або забезпеченні ними інших

акторів, задоволенні потреб у нематеріальних благах і послугах (освіті, охороні здоров'я, економічній безпеці), що мотивує економічних акторів до постійного відновлення відтворювального циклу інтересів і водночас встановлює межі їх прийнятної економічної поведінки.

Отже, глибина та тривалість відтворення економічних інтересів визначають кількісні та якісні можливості потенційного розвитку його системи в просторі і часі, нівелиють або знижують вплив випадковості, поверхневості і примітивізованості на економічні уподобання та економічну поведінку акторів, детермінують ефективність відтворення економічних інтересів на всіх його рівнях, створюють основні передумови для забезпечення стійкості всієї системи в цілому. До зазначених передумов слід віднести:

- наявність стійких у часі і просторі формацій економічних інтересів, утворених в результаті нагромадження досвіду економічної поведінки (діяльності) акторів;
- спадково-генетичні схильності людини до оптимального задоволення потреб і підтримання достатнього фізіологічного, соціального й економічного стану, підсвідомого прагнення людини до уникнення ризику та мінімізації втрат;
- збереження і успадкування методів, інструментів і механізмів інституційного впливу (експансійного або рестрикційного) на процес реалізації економічних інтересів (норм, традицій, звичаїв, стандартів);
- необхідність підтримання соціально-економічної безпеки, захисту економічних інтересів акторів, регулювання втрат і вигід від впливу екстерналій, створення суспільних благ і задоволення суспільних інтересів з метою збереження і подальшого розвитку суспільства тощо.

Таким чином, зазначені передумови забезпечують поглиблення, довгострокове продовження і підтримання акторами процесів формування і реалізації економічних інтересів, посилюють стійкість системи відтворення економічних інтересів, дозволяють підтримувати їй свої базисні параметри, адаптуватися до екзогенних та ендемогенних негативних впливів і створюють основу для її подальшого динамічного розвитку.

Спряженою категорією «стійкості» є категорія «змінності». Сстійкість і змінність як дві сторони однієї медалі і водночас як дві споріднені риси утворюють діалектичну єдність і сполучення в межах цілого – системи відтворення економічних інтересів. Взагалі говорити про стійкість можна лише за наявності якихось змін, а зміни, своєю чергою, пов'язані з чимось постійним і стійким. У філософському ракурсі змінність як похідна від категорії «зміна» (від праслав. «тѣна» – обмін, міна) – це здатність перетворення у дещо інше, конверсія з «одного якісно визначеного буття в якісно інше визначене буття» [10]. В контексті предмета дослідження «змінність» розглядається як властивість системи відтворення економічних інтересів трансформувати свій стан під впливом динаміки якостей її елементів порівняно з її початковою субстанцією і на фоні її стійких принципів і закономірностей. Зміни в системі відтворення економічних інтересів зумовлюються як природою самих

інтересів, що виникають на різних рівнях економіки, у абсолютно різних акторів, які мають різну ціле- і ціннісноорієнтованість, входять до різних економічних і соціальних груп, територій, так і змінами самої системи в результаті впливу на неї екзогенних та ендемогенних чинників, невпинної еволюції світового господарства, постійного розвитку самих економічних акторів та інституційних трансформацій тощо.

Таким чином, змінність системи відтворення економічних інтересів напряму пов'язана з полірівневим (у вертикальній площині) і монорівневим (у горизонтальній площині) розвитком.

Варіативність у системі відтворення економічних інтересів не є наслідком одиничного прояву недетермінованості економічної поведінки або випадкової поодинокі реакції актора. Зміни відбуваються в результаті дії множини експліцитних та імпліцитних детермінант, тисків, обмежень, небезпек, які продукують кардинальні перетворення в структурі самої системи та у її відтворювальних механізмах, взаємозв'язках і взаємовідносинах, бекграундом чого є утворення принципово нової якості відтворення і стрибку / падіння системи на якісно новий рівень розвитку. Йдеться, зокрема, про:

- динамічний розвиток системи відтворення економічних інтересів, тобто поступовий / стрімкий перехід до її нової форми інкарнації під впливом еволюційних і революційних змін. Еволюційні зміни відбуваються в ході його стадій реконструкції та інтеграції як результат поступально-лінійного розвитку системи та як наслідок незначних флуктуацій у дискретному циклі відтворення інтересів. Зазначені зміни характеризуються тривалістю і поступальністю перебігу, оскільки система відтворення економічних інтересів обладнана вбудованими механізмами пригнічення змін, тяжіння до відновлення її стійких параметрів, самозбереження і самоорганізації. З іншого боку – еволюційна змінність зумовлюється необхідністю вдосконалення іманентних системі імпліцитних зв'язків і відносин та згладжування її невідповідності експліцитним еволюціям. Наслідком революційної змінності є здатність системи до стрибку на новий рівень (або до падіння, краху) і переходу в якісно нову іпостась, що характеризує динаміку системи відтворення економічних інтересів як рух від однієї стадії розвитку до іншої скрізь призму нестійкості та бифуркацій. Переламною стадією відтворення інтересів, яка знаменує зазначений нелінійний рух системи, є трансформація економічних інтересів;
- варіативність і несталість рівноваги як результат втрати системою відтворення економічних інтересів стійкості в умовах підвищення ентропії та одночасно спрямованість на досягнення нового динамічного стійко-рівноважного стану. Посилення хаотичності коливань і асиметрії інтересів акторів, конфлікти та протиріччя детермінують досягнення екстремуму ентропії, максимального рівня розбалансованості і хаосу, що є передумо-

вою для утворення точки дотику / перетину своїх інтересів з інтересами інших. Останнє визначає процес розгалуження і виникнення нової точки біфуркації, утворення в процесі формування і реалізації інтересів нового рівноважного стану, нового порядку, що знаменується новим економічним вибором акторів і переходом до нового витку у спіралі відтворення економічних інтересів. Тому змінність системи відтворення економічних інтересів сполучає можливості трансформації її сьогодишнього стану й одночасно потенційні можливості досягнення її рівноваги та стійкості в майбутньому, породжує динамічно-рухливу впорядкованість, узгодженість і оновлюваність. Хаотичність невпинно змінюється врівноваженістю, потім новою нестійкістю, мінливістю, короткочасною збалансованістю (когерентністю) і знов неупорядкованістю;

- здатність системи відтворення економічних інтересів до адаптивності й еластичної реактивності на ендогенні та екзогенні впливи шляхом реконструкції, інтеграції і в кінцевому рахунку трансформації кількісних і якісних характеристик, структури й основних параметрів функціонування системи. Гнучкість властива самій системі, її структурним складовим (акторам, інтересам і цінностям акторів, інститутам тощо), а також сукупності взаємозв'язків і взаємовідносин, які утворюються в умовах нового внутрішнього та зовнішнього середовища, механізмів взаємодії та інструментам впливу. Адаптивність та еластичність, з одного боку, є реакцією на нелінійні флуктуації, а з іншого – характеристикою спроможності, здатності та можливості системи до трансформації, кількісних і якісних перетворень, розширення та інтенсифікації відтворення економічних інтересів, внутрішньої та зовнішньої координації;
- появу нових траєкторій (атракторів) розвитку, спроможних змінити напрями економічного вибору акторів, розкрити нові горизонти та механізми відтворення їх економічних інтересів. Зазначені аттрактори являють собою множину потенційно можливих шляхів розвитку (форм економічної поведінки) акторів у процесі формування і реалізації економічних інтересів, які за своєю суттю є стійкими структурами, утвореними в умовах максимального рівня флуктуацій, дисипації і ентропії як альтернативні варіанти вирішення ендогенних і екзогенних конфліктів і забезпечення відтворення економічних інтересів на якісно новій основі. Отже, аттрактори – це нова стійкість, зароджена і набута у динамічному хаосі, «варіативний» порядок, що визначає подальший рух економічних акторів, а також траєкторію нелінійно-циклічного розвитку процесів формування, реалізації і відтворення економічних інтересів. У цьому розкривається комплементарність і нерозривність стійкості і змінності у системі відтворення економічних інтересів.

Останнє відображає процес динамічного розвитку зазначеної системи на фоні збереження її стійких параметрів, принципів і закономірностей, які взагалі роблять можливим формування і втілення економічних інтересів акторів. З іншого боку, утворення нових аттракторів може відбуватися в результаті поступового еволюційного відхилення траєкторії системи відтворення економічних інтересів. У довгостроковій перспективі ці відхилення призведуть до конвертації траєкторії руху і утворення нового тренду – еволюційно-поступального шляху розвитку системи відтворення економічних інтересів.

- реконструкцію та інтеграцію економічних інтересів як нелінійних і динамічних прискорювачів змінності, розвитку та відновлюваності системи відтворення економічних інтересів акторів. У рівноважно-стійкому стані системи відтворення економічних інтересів реакції акторів є асинхронними, незалежними та дискретними. Розбалансованість системи внаслідок посилення флуктуаційних та ентропійних тенденцій призводить до узгодженості (когерентності) процесів формування і реалізації економічних інтересів акторів, посилення їх прагнень до взаємодії, до утворення загальних зв'язків і відносин. Останнє відбувається на основі стадій інтеграції та реконструкції в системі відтворення економічних інтересів через механізми конвергенції, афілювання, сегрегації, конверсії, що знаменують перевтілення наявних форм економічних інтересів, подальшу трансформацію і оновлення форм економічної поведінки акторів. І система, яка була за крок до затухання і відмирання, знову отримує можливості для подальшого розвитку і прогресу, що характеризує її як емерджентну, самоузгоджену, самоорганізовану та самовідновлювану.

Таким чином, змінність є: характеристикою динамічного розвитку системи відтворення економічних інтересів еволюційно-поступовим або революційно-стрімким шляхом; детермінантою досягнення когерентності між усвідомленими економічними прагненнями (формуванням економічних інтересів), реальною економічною поведінкою (реалізацією економічних інтересів) і подальшим відновленням циклічного руху економічних інтересів через утворення сукупності економічних взаємозв'язків і взаємовідносин.

У системі відтворення економічних інтересів комплементарно сполучуються стійкість і змінність як вбудовані механізми розвитку зазначеної системи у статиці і динаміці, забезпечення самоорганізації і самовідновлення, кількісної і якісної трансформації. У статиці превалюють характеристики стійкості і тяжіння до стабільності, сталості. У динаміці основною характеристикою є змінність системи відтворення економічних інтересів, яка детермінує / реагує на процеси трансформації і розвитку її складових підсистем, потенційних можливостей, уподобань та економічної поведінки акторів (зміни ендогенного середовища), інститутів і інституцій, обмежувачів і стабілізаторів (зміни екзогенного середовища). Тобто змінність є провідником і поштовхом до динамічного розвитку системи відтворення економічних інтересів, етапи якого наведено нами на рис. 2.

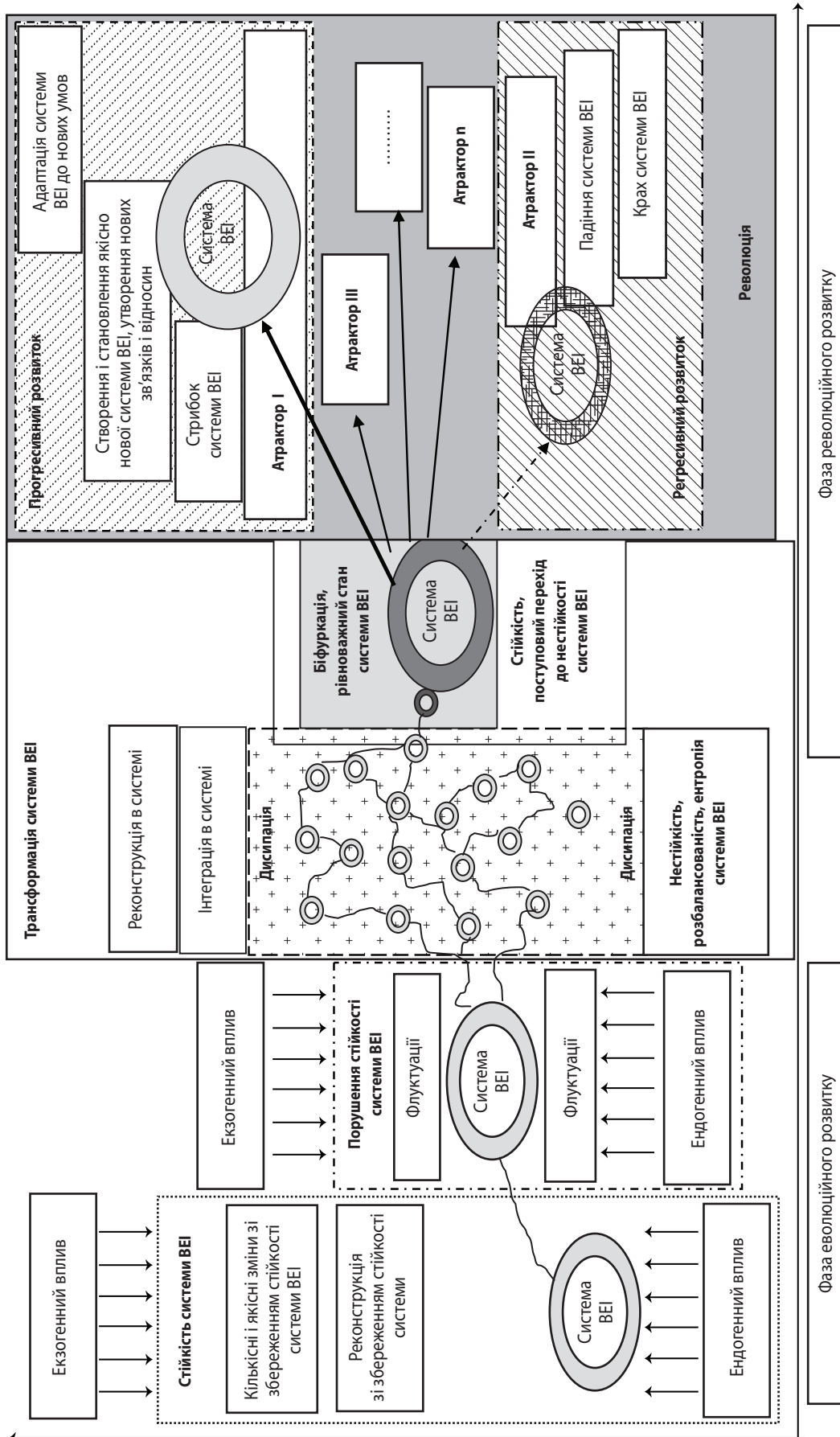

Рис. 2. Динамічний розвиток системи відтворення економічних інтересів (BEI) акторів

Джерело: сформовано автором

Збереження стійкого стану системою на первинній фазі її розвитку забезпечує підтримання і виконання нею своїх функцій, її існування і «життєздатність». Фаза еволюційного розвитку системи відтворення економічних інтересів характеризує досягнення стабільного стану, за якого прагнення агентів щодо реалізації своїх економічних цілей органічно балансуються відповідною економічною поведінкою і новими прагненнями відтворювати зазначені процеси. У той же час гомеостатичність не означає повну незмінність. У процесі генезису на фоні гомеостазу відбуваються поступально-еволюційні зміни у темпах формування і реалізації економічних інтересів агентів (з'являються кількісні розриви) під впливом ендегенних та екзогенних чинників. Однак стійкість системних параметрів, зв'язків, відносно при цьому зберігається, підтримуються можливості самоорганізації, самовідтворення і самоупорядкування.

Поступово буде спостерігатися кумулятивний ефект кількісних змін, який матиме своїми наслідками посилення флуктуації і ентропії. Останнє супроводжується тиском ендегенного й екзогенного середовища, відповідними змінами не тільки в кількісних, але й у якісних параметрах економічної поведінки, формах економічних інтересів, інституційних норм щодо здійснення економічної діяльності, механізмах взаємодії акторів. Спочатку система підтримуватиме відносно стійкий стан у зазначених умовах, однак у подальшому виникнення кумулятивного ефекту кількісних і якісних змін опосередковуватиме порушення стійкості системи і її перехід до нової фази – фази революційного розвитку.

Революційний розвиток супроводжується значними коливаннями системи, нестійкістю, хаосом, розбалансованістю, переломними змінами у її основних параметрах і структурі. Інтенсивність дисипації у системі проявляється у конфліктах інтересів акторів, різноспрямованості економічних прагнень та економічних рішень, ірраціональності економічної поведінки. На фоні такої напруги і розбалансованості з'являється точка дотику (біфуркації), яка відображає досягнення системою нової – нелінійної рівноваги, взаємобмін імпульсами і нелінійну дифузю різновекторних інтересів акторів. Вінцем революційних трансформацій є вибір системою шляху подальшого розвитку серед множини наявних альтернатив – переходу до якісно нового порядку або поступовий занепад і крах системи. Якісно новий атрактор знаменує прогресивний розвиток у відтворенні економічних інтересів і становлення нового каркасу економічних зв'язків і відносин акторів у системі. Регресивні тенденції у розвитку супроводжуються відмиранням старих, невідповідних реальній дійсності форм функціонування і механізмів реалізації економічних цілей акторів.

Таким чином, діалектика зміни еволюційних перетворень революційними трансформаціями на фоні розвертання ефекту синергії характеризує розвиток системи відтворення економічних інтересів. Останній є характерним як для дискретно-статичного, так і для динамічного відрізків її функціонування, має кількісний і якісний зміст, а також об'єктивну і суб'єктивну основу. У системі

відтворення економічних інтересів розвиток характеризується дуалістичним змістом, об'єктивно виступаючи властивістю зазначеної системи еволюційно / революційно, прогресивно / регресивно змінюватися і розвиватися, отримувати нові риси і якості. З іншого боку, розвиток виступає індикатором активності системи відтворення інтересів, рівня якості її внутрішніх змін у часі і просторі, тобто об'єктивним відображенням її динаміки. Відповідно розвиток відображає системоутворювані зв'язки цілого і його компонентів, синтетично поєднує в собі ендегенні та екзогенні, іманентні та перманентні кореляції в процесі відтворення економічних інтересів.

Підсумовуючи викладене, можна зробити **висновок**, що відповідно до системного підходу, принципів еволюціонізму та синергетики відтворення економічних інтересів є складною динамічною системою, в якій циклічна зміна стійких упорядкованих форм нестійкими дисипативними формами детермінує її еволюційний / революційний розвиток, прогрес / регрес у часі і просторі через механізми самоорганізації, когерентності і вибору хаотичного атрактора як нового потенційного вектора розвитку. У динаміці рекурентності процесів формування і реалізації економічних інтересів відбувається саме через нестійкість і неупорядкованість, в яких вбудований потенціал формування нового порядку – народження і становлення або падіння і краху системи відтворення економічних інтересів. Отже, змінність є джерелом її розвитку і детермінантою її динамічно-відтворювального потенціалу. Динамічний розвиток моделі відтворення економічних інтересів характеризується якісними змінами як у її структурі, механізмах, формах (ендегенному середовищі), так і якісними трансформаціями в екзогенному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В. Д. Людиноцентричність парадигмальних зрушень в економічній теорії XXI ст. // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 15–20.
2. Сворцов А. Ю. Генезис характеристики экономических интересов. *Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова*. 2013. № 3, Т. 19. С. 68–70.
3. Тарасевич В. К. Гносеологии государственного капитализма. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2017. № 1. С. 59–82.
4. Чернецова Н. С. Экономическая природа и эволюция системы экономических интересов: дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.01. М., 2003. 411 с.
5. Исраилова Э. А. Механизм согласования экономических интересов субъектов рыночного хозяйства: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01. Ростов-на-Дону, 2009. 169 с.
6. Далевська Н. М. Національні економічні інтереси України в умовах глобальної конкуренції. *Економічний часопис-XXI*. 2012. № 11/12. С. 15–18.
7. Мельник С., Горбан І., Цуп М. Сутність і класифікація національних економічних інтересів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Економічна*. 2014. Вип. 1. С. 57–66.

8. Рассказова Н. В. Устойчивое развитие социально-экономической системы в контексте теории интересов. *Философия хозяйства*. 2013. № 5. С. 149–158

9. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой. М.: Прогресс, 1986. 432 с.

10. Философский энциклопедический словарь/ред.-сост. Е. Губский, Г. Кораблева, В. Лутченко. М.: ИНФРА-М, 1997. 576 с.

REFERENCES

Bazylevych, V. D. "Liudynotsentrychnist paradyhmalnykh zrushen v ekonomichnii teorii XXI st." [Person-centered paradigm shifts in the economic theory of the XXI century]. *Paradyhmalni zrushennia v ekonomichnii teorii XXI st.* Kyiv: KNU im. T. Shevchenka, 2017. 15-20.

Chernetsova, N. S. "Ekonomicheskaya priroda i evolyutsiya sistemy ekonomicheskikh interesov" [Economic nature and the evolution of the system of economic interests]: *dis. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.01*, 2003.

Dalevska, N. M. "Natsionalni ekonomichni interesy Ukrainy v umovakh hlobalnoi konkurentsii" [National economic interests of Ukraine in the conditions of global competition]. *Ekonomichni chasopys-XXI*, no. 11/12 (2012): 15-18.

Filosofskiy entsiklopedicheskij slovar [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Moscow: INFRA-M, 1997.

Israilova, Ye. A. "Mekhanizm soglasovaniya ekonomicheskikh interesov subektov rynochnogo khozyaystva" [The mechanism of coordination of economic interests of market economy entities]: *dis. ... kand. ekon. nauk: 08.00.01*, 2009.

Melnyk, S., Horban, I., and Tsyp, M. "Sutnist i klasyfikatsiia natsionalnykh ekonomichnykh interesiv" [Essence and classification of national economic interests]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya: Ekonomichna*, no. 1 (2014): 57-66.

Prigozhin, I., and Stengers, I. *Poryadok iz khaosa: novyy dialog cheloveka s prirodoy* [Order from chaos: a new dialogue between man and nature]. Moscow: Progress, 1986.

Rasskazova, N. V. "Ustoychivoye razvitiye sotsialno-ekonomicheskoy sistemy v kontekste teorii interesov" [Sustainable development of socio-economic system in the context of the theory of interests]. *Filosofiya khozyaystva*, no. 5 (2013): 149-15.

Skvortsov, A. Yu. "Genezis kharakteristiki ekonomicheskikh interesov" [Genesis of the characteristics of economic interests]. *Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. A. Nekrasova* vol. 19, no. 3 (2013): 68-70.

Tarasevich, V. "K gnoseologii gosudarstvennogo kapitalizma" [To the epistemology of state capitalism]. *Problemy ekonomiky ta politychnoi ekonomii*, no. 1 (2017): 59-82.